

Språkvårdsspalten

Stins är god svenska

1

En fråga lyder: »Finns ett sådant ord som *stins* i svenska språket eller är det bara en förkortning?». — Ordet *stins* måste anses som fullgod svenska, trots att det är en förkortning av »stationsinspektör». I nutida svenska uppträder ofta förkortningar av motsvarande slag. Egentligen är *stins* uppkommet så att man läst förkortningen *st.ins.* som ett ord. Eftersom denna förkortning först har uppträtt i skrift, brukar den kallas »grafisk förkortning». Andra vanliga sådana är *oms* och *rek.* Vid universiteten talar man ofta om »filmag» och »filstud», dvs »filosofiexamister» och »filosofistuderande», förkortade *fil.-mag.* och *fil.stud.* Andra kortord innehåller initialer, t. ex. *u-land* (utvecklingsland), *PR-man* (public relations man) och *TV.* Kortorden är ofta bekväma, men det kan bli för mycket av det goda, nämligen om förkortningarna är svårtydda.

form på *-t* förekommer ofta i ledigt tal, trots att huvordet, som i citatet, inte är neutrum, inte ett »ett-ord». I vissa fall ter sig *-t* naturligt, t. ex. i *Äpplen är gott* (men alltid: *Äpplena är goda*), *Matematik är svårt* — det är fråga om ämnesnamn i obestämd form. I andra fall ter sig *t*-formen oriktig för en strängare bedömning. Det gäller bl. a. ord på *-(n)ing*. Det bör i värdad stil heta: *Rökning förbjuden*, *Tvångssammanslagning är nödvändig*. (Förklaringen till *t*-formen kan vara att det alltid heter: Det är förbjudet att röka, Det kan bli nödvändigt med tvångssammanslagning.) Formen på *-t* förekommer mycket ofta om adjektivet (egenskapsordet) kommer först: Karakteristiskt för denne författare är hans fina språkkänsla. — Det är tillrådligt att i alla dessa fall bruka formen utan *-t*, utom i typen *Ärter är gott*, *Matematik är svårt*.

2

En frågare undrar om *Jag har kallt* och *Jag har varmt* är »fullgod svenska». — Uttrycken är karakteristiska finlandismer, liksom *Jag har fått kallt* och *Jag har fått varmt*. I Sverige brukas i stället *Jag är kall* (eller: *Jag fryser*), *Jag har blivit kall* och *Jag är varm*, *Jag har blivit varm*. De speciellt finländska uttrycken är så vanliga hos oss, att det är svårt att byta ut dem mot de rikssvenska — utom i fallet *Jag fryser*, som ju är fullt naturligt även för vår språkkänsla.

5
Vilken är skillnaden i betydelse mellan *konsult* och *konsulent*? — *Konsult* har i Sverige dels en betydelse »konsultativt statsråd» (vi skulle säga: minister utan portfölj), dels en mer allmän betydelse »expert, rådgivare». Hos oss förekommer endast den senare betydelsen, snarast om experter i tekniska fack (konsulterande ingenjörer o. dyl.). *Konsulent* är otvivelaktigt det vanligaste ordet och brukas bl. a. om experter i jordbruksfrågor, i huslig ekonomi osv. Därför talar man om *jordbrukskonsulenter* — »konsulter» är otänkbart i detta fall.

3

En fråga lyder: Vilket är rätt: *Jordens nordligaste belägna universitet*, *Jordens mest nordligt belägna u.* eller *Jordens nordligaste universitet*? — Av de tre uttrycken är »mest nordligt belägna» inte att rekommendera; för min språkkänsla är det knappast godtagbart. De båda andra är riktiga, men har lite olika stilverde: *nordligaste* är det lediga och naturliga, *nordligast belägna* är fullt riktigt, men snarast skriftspråkligt.

6

Är det rätt att skriva t. ex. *Den blinda behöver samhällets hjälp*? — Det är riktigt, endast om man menar »en viss blind kvinna». Om man avser »en blind person i allmänhet» eller »en viss blind man», måste det heta *den blinde*. På motsvarande sätt heter det: *Den sjuke behöver ständig tillsyn*, *Den vise betraktar livet med upphöjd ro*. Formerna på *-a* kan brukas endast om kvinnor, inte om män och inte om personer utan hänsyn till kön. Man kan jämföra att det alltid heter *Karl den store*, men *Katarina den stora* — ingen skulle väl säga eller skriva *Karl den stora*!

4

En frågeställare kritiserar uttrycket *Tvångssammanslagning kan bli nödvändigt*. — Det diskutabla är formen *nödvändigt*, i stället för *nödvändig*. Användningen av denna s. k. neutrala

CARL-ERIC THORS

Institutet för de inhemska språken

<http://www.sprakinstitutet.fi>